

Josep Maria
de
Sagarra

Privéleven

Roman

Uit het Catalaans vertaald
door Frans Oosterholt

Eerste druk
2010

Menken Kasander & Wigman Uitgevers
Leiden

Deze uitgave werd vertaald met
subsidies van:
De Dirección General del
Libro, Archivos y Bibliotecas van het
Spaanse Ministerie van Cultuur.

Het Institut Ramon Llull.

LLL institut
ramon llull
Llengua i cultura catalanes

De vertaler ontving voor deze
vertaling een werkbeurs van de
Stichting Fonds voor de Letteren.

Oorspronkelijke titel:

Vida privada

©1932 Erfgenamen van Josep Maria de
Sagarra. Toestemming verleend door PPM
Editorial s.l.u., Proa, Peu de la Creu, 4,
08001 Barcelona. www.grup62.com

Nederlandse vertaling en nawoord:

©2010 Frans Oosterholt /
Menken Kasander & Wigman
Uitgevers, Leiden

Illustratie omslag:

Ramón Casas: Despres del ball

ISBN 9789074622653

NUGI 302

www.mkw-uitgevers.nl

Eerste deel

Toen de oogleden opengingen, klonk een haast onhoorbare klak, alsof ze aan elkaar geplakt zaten als gevolg van een voorbije symbiose met tranen en rook, of door de secretie die geïrriteerde ogen afscheiden na heel lang te hebben gelezen bij onvoldoende licht.

De pink van de rechterhand wreef langs de wimpers, als een kam die even door het haar gehaald wordt, en de pupillen probeerden iets te zien. Wat ze zagen was een zeer wazig panorama van sponzige en semi-vloeibare schaduwen: wat iemand ziet die verblind door het zonlicht een aquarium binnen loopt. Tussen de schaduwen trad een soort lang en dampig mes op de voorgrond met de kleur van platgewalste sinaasappels in de haven. Het was een lichtstraal die door een kier in de luiken viel en die door de benauwde lucht in de kamer allengs verzuurde.

Het was waarschijnlijk na vieren 's middags. Frederic de Lloberola werd normaal wakker. Niemand had hem gewekt en hij was ook niet wakker geworden van een geluid; zijn zenuwen waren het slapen beu; hij had een absurde en kleurloze droom tot op de laatste druppel uitgewrongen, zo een die je droomt als er niets in je leven gebeurt en waarvan je de strekking nauwelijks meer kunt herinneren als je wakker bent.

Frederic had amper acht seconden nodig om zich op de hoogte te stellen van de realiteit.

Op de kale vloertegels lagen kledingstukken van hem, geteisterd door wanorde, gemêleerd met gazen kousen en een ineengeschrompeld vrouwenhemd van gebreid katoen, dat nog vuil was ook.

De vier stoelen waren bezaaid met dingen van haar; het kaptafeltje zuchtte onder de poederdozen, pincetten en scharen, en de open kast leek wel een kraam met lugubere

staatsie, want de jurken en de jassen op de kleerhangers, in felle kleuren en met overdadig kunstnaaldwerk, leken een stel uitgeteerde sjofele kermisprinsessen die ze onthoofd hadden nadat er een vishaak door hun luchtpijp was geslagen. Boven op de kast sliepen lege hoedendozen onder een dikke laag stof, in gezelschap van een opgezette hond. Deze hond was in handen gevallen van een klungelige preparateur, die hem erbarmelijk had opgevuld en de hechtingen op zijn buik niet had weten weg te werken onder de van motten vergeven vacht. Zijn bazin had zijn nek versierd met een stuk kouseband uit het jaar nul, waarop drie piepkleine roosjes van satijn wegkwijnden als drie druppels bloed.

Frederic begon de geuren in de dichte kamer te ervaren. Zoals bij medicijnen die moeilijk weg te slikken zijn, was er één overheersende geur: die van geconsumeerde tabak.

Een overdaad aan rook en een gebrek aan ventilatie hadden de lakens en Frederics huid geïmpregneerd met teer, waarvan de geur zich vermengde met reminiscenties van een industrieel parfum en met alles wat het zweet van twee onverzorgde lijven afgeeft en wat de nacht malicieus koestert om het meedogenloos prijs te geven als de storm voorbij is en de slaap een muur van onbegrip heeft opgetrokken tussen soezerige contacten die hoopvol stemmen en een lijkwit, onlustig en twijfelmoedig ontwaken.

Om het offensief van de uitwendige geuren en de vieze smaak in zijn mond te bestrijden, stak Frederic zijn arm uit naar het nachtkastje en pakte een Camel en de aansteker. Na twee trekjes had hij er al genoeg van; het experiment met de verse sigaret was geen succes.

Frederic betastte de roze stof van het kussen dat naast zijn eigen kussen lag; een licht vochtige stof en geïmpregneerd met riekende vetten; Frederics vingers speelden met deze stof, vlijden zich bête op het kussen, terwijl zijn nagels een zwak geluidje ontlokten aan de in reliëf geborduurde initialen: een R en een T. Hij volgde de letters: R... T... R... T...

inderdaad: Rosa Trènor. Zachtjes rolde deze naam over zijn lippen, in een werktuiglijke cadans... Op het kussen lag het beetje vet, het beetje vocht; de holte waar haar schedel had gelegen; maar alles wat zij er achtergelaten had van haar droom was reeds gestorven van de kou, bevroren, vergiftigd door de rook en de adem van Frederic, alleen in bed vanaf het moment dat zij de deur achter zich had dichtgetrokken, zijn beestachtige, onachtzame, wegens brandend maagzuur ietwat woelige maar onverzadigbare slaap botvierend.

Frederic keek angstig op zijn horloge. In een situatie zoals die van Frederic brengt de exacte tijd altijd een zekere paniek teweeg; er is een prikkel nodig om de realiteit het hoofd te bieden. Het was inderdaad half vijf 's middags.

Frederic vroeg zich af waarom hij zich had laten gaan, waarom hij die concessie had gedaan. Wat er gebeurd was, viel te verklaren. Frederic had zich vijftien jaar verzet. Sinds zijn breuk met Rosa bezag hij de ontwikkelingen van deze vrouw op een afstand, onbegerig en schijnbaar koud. Frederic was tot de breuk met Rosa gedwongen toen hij ging trouwen; vermeld dient te worden dat Frederic de verhouding met zijn vriendin onderhield uit ijdelheid. Rosa was niet zo ordinair als Frederics vrienden meenden; maar in zijn ogen was het niets meer dan intimiteit met een vrouw die kon bogen op een zeker verleden en niet in het hokje van de doorsnee snol kon worden gestopt.

Frederic waardeerde in Rosa haar 'klasse'; alle andere persoonlijke kenmerken van deze vrouw bleven onopgemerkt door Frederic zolang hun relatie standhield, voorafgaand aan zijn huwelijk. Sterker nog; Frederic onderhield zonder gewetensbezwaren andere, louter commerciële relaties met andere vrouwen, die zo lang duurden als hem schikte, en in al zijn liefdeservaringen, met Rosa of met anderen, had hij nooit enig verschil ondervonden, en ook niets wat een vleugje poëzie aan de meest elementaire fysiologie toevoegde.

Het zou kunnen dat er in Frederics ijdelheid, die hem de schandalige relatie met Rosa Trènor deed aanhouden, enig anarchisme school, een zekere weerspanning tegen de conventies van zijn eigen klasse, overigens zonder grond, want Frederic was zoals alle Lloberola's laf en zwak en zijn jeugd was gespeend van enige verbeelding.

Had Frederic als minnares een onbekende van lage komaf uitgezocht, dan zou hij gehandeld hebben overeenkomstig alle Lloberola's; en misschien was dat wel de enige keer in zijn leven dat hij de kans kreeg om een beetje origineel te zijn, door de minnaar te worden Rosa Trènor, een vrouw die zijn nichten gejjid en gejjoud had, die zich misschien wel samen met hen had voorbereid op de Eerste Communie en naast hen kon hebben gelegen in de slaapzaal van het pensionaat.

We hebben al gezegd dat Frederics liefdeservaringen niet verder gingen dan de meest elementaire fysiologie, in de tijd voorafgaand aan zijn huwelijk. Frederic was een van die mannen die zich in de intimiteit van de liefde niet bekommeren om het vrouwelijke element dat meewerkt; de vrouw was voor hem een onontbeerlijk instrument voor de volledige bevrediging van zijn instinct. Frederic was buitensporig egoïstisch en ontbeerde elke neiging tot bespiegeling, hij was verstoken van enige kritische souplesse en had nog nooit de behoefte gevoeld om zijn eigen gewaarwordingen te vergelijken met die van een ander, en al kunnen we stellen dat hij heel wat vrouwen gekend en bekend had, in feite had hij geen benul van wat een vrouw was.

Maar zijn huwelijk veranderde alles. Datgene waar hij het bestaan intuïtief nooit van zou hebben vermoed en waar hij ook nooit enige moeite voor zou hebben gedaan om erachter te komen, begon zich nu af te tekenen, begon van lieverlede vorm aan te nemen in Frederics bewustzijn. Maria Carreres was als vrijgezel een opwindende vrouw

geweest. Frederic raakte gewend aan haar liefde, met haar momenten van tedere en sentimentele verrukking, eigen aan de vulgairste egoïsten. In al zijn banaliteit en morele inconsistentie had Frederic een vaag idee van wat een heer is, en zelfs zekere – wellicht atavistische – ridderlijke gevoelens. En met de decoratie van door iedereen geaccepteerde ridder stapte Frederic in het huwelijksbootje.

Maar vanaf de eerste dagen liet zij een zekere wrevel blijken, weezin zelfs, op die momenten van duisternis en contact als er nerveus en engelachtig slag geleverd wordt tussen het instinct, de schaamte en het beest. Frederic had in seksueel opzicht slechte zaken gedaan. Maria Carreres bezat een van die ongevoelige en weinig gastvrije constituties met de hartstocht van een lijk, die een man geen bevrediging kunnen schenken. Frederic droeg zijn teleurstelling waardig; hij liet dagen en maanden verstrijken, wachtend op een mogelijke oplossing voor zijn huwelijksdrama. Maar na de geboorte van hun eerste zoon verergerde de situatie. Toen besepte Frederic dat de vrouwelijke seksualiteit een heterogener artikel was dan hij zich had voorgesteld; hij was van plan geweest om zijn vrouw absolute trouw te beloven, maar nu hij gebonden was aan een persoon die hem niet voldeed, begon het idee van die trouw hem steeds meer tegen te staan; Frederic waagde avontuurtjes van één middag die hem niet in opspraak en ook niet in de problemen konden brengen.

In die avontuurtjes hervond Frederic zichzelf, hervond hij het verloren genot van de liefde zoals hij het opvatte; en deze kleine escapades wekten vage reminiscenties bij hem op – en soms precieze herinneringen – aan dat wat zijn grootste geluk was geweest in erotisch opzicht, zijn verhouding met Rosa Trènor.

Na zes jaar huwelijk was Rosa een obsessie voor hem geworden; maar al was Frederic een man met een uitermate rekbaar geweten, hij was daarom niet minder lafhartig. Hij

was bang voor zijn vrouw; hij was bang voor de naam die hij droeg, voor de grijze snor van zijn vader en zelfs voor het knoopje van zijn overhemd dat zijn keel dichtkneep. Voor een ontmoeting met zijn ex-vriendin deed hij het dan ook in zijn broek van angst, want Rosa Trènor, gesteld dat ze iets van Frederic wilde weten, zou niet een van die vrijblijvende avontuurtjes van een middag zijn. Frederic vreesde, en met reden, dat het hem zuur zou kunnen opbreken als ze de draad op zouden pakken. Bovendien waren ook aan Rosa Trènor de jaren niet ongemerkt voorbijgegaan. Het tere zenuwstelsel van de vrouw die hij had leren kennen had inmiddels vast de nodige schokken te verduren gekregen en het parfum van het hart van Rosa Trènor leek wellicht op het aroma van schepen die vele zeeën bevaren hebben en troebelen met hun tegenstrijdige resonanties van alle havens die ze aan hebben gedaan.

Met deze twijfels had Frederic vijftien jaar laten verstrijken. Langs welke hellingen was Frederic Lloberola's ziel afgegleden om te belanden in die bedompte kamer, aangestaard door de glazen ogen van een opgezette hond met een kouseband om zijn nek?

Frederic en Rosa Trènor zagen elkaar alweer een aantal maanden geleden in de bar van Hotel Colón, en hij bespeurde tussen de door de mascara opgelegde discipline een blik die niet onverschillig en niet onvriendelijk was. De huid van zijn ex-minnares sorteerde, terdege opge maakt en vanuit de verte bezien, nog altijd een zeker effect. Frederic was door zijn vrienden op de hoogte gesteld van de erbarmelijke situatie van Rosa. Ze genoot geen enkele vaste protectie meer en alleen dankzij haar kunst – die erkend werd door velen die omgang met haar hadden gehad – en krachtens datgene wat een vrouw die heel mooi is

geweest nooit helemaal verliest, kon Rosa Trènor rond haar veertigste het wagen om de rol van dame te spelen in liefdeskomedies en haar waardigheid te behouden in het barmhartige licht van een schemerlamp.

Ofschoon de habitués en de professionals op de markt van plezier Rosa Trènor door en door kenden en haar aanwezigheid of haar herinnering meedogenloos commentaar uitlokten, waagde zo nu en dan een heer met goede bedoelingen en betrekkelijk enthousiasme het om zijn opwachting te maken bij haar tafel, en diep in de nacht, of zo men wil vroeg in de ochtend, kozen de bloemisten van de bruisendste nachtclubs voor Rosa Trènor de mooiste bos camelia's uit, die zonder af te dingen betaald werd door een van die mannen die matig drinken en de gène om de kleur van een paar lippen nooit helemaal afleggen; deze bewonderenswaardige heren zijn normaliter bespottelijk in de ogen van boemelaars en jonge praatjesmakers, maar het strekt hun tot eer dat ze een vrouw nooit ofte nimmer, zelfs niet in de schrikbarende omstandigheden, zien als een inferieur beest dat door mannen mishandeld mag worden alsof ze geen ziel heeft.

Een van de trouwste vrienden van Frederic, Robert Xuclà, die door iedereen Bobby Xuclà genoemd werd – en deze pretentieuze naam, die een gigolo niet zou misstaan, was nogal lachwekkend voor een rijpe, kalende vrijgezel met korte beentjes en voorzien van de nodige vetrollen, in wie alle essenties van een brave Barcelonees samenkwamen – trad op als belangeloze bemiddelaar tussen Frederic en Rosa Trènor.

Vanwege haar briljante verleden, vanwege een zeker cynisme en een losbandig optreden eigen aan aristocratieën, en zelfs vanwege haar liefde voor lezen en discussiëren, bezat Rosa een erkend prestige van superieure vrouw, te midden van een luchtige clan van courtisanes die konden geuren met briljanten en nochtans een doffer betrekkelijk

ongestraft aan de dijk konden zetten. Eén van die meiden was Mado, destijds Bobby's vriendin. Niet dat Bobby de enige was; Mado was een meisje van een appetijtelijke, wispelturige, vluchtige gulheid en was even gespeend van intelligentie als een tak van een sering. Trouw was voor Mado even onmogelijk als jarretels dragen die aan het korset bevestigd werden; elke keer dat ze geprobeerd had om dat type kouseband aan te trekken, had ze haar poging moeten staken omdat ze misselijk werd; om die reden liep Mado constant aan haar kousen te trekken, een bijzonderheid die bijdroeg aan een bandeloze bekoring van het meisje, een bekoring van havens en zeemanskroegen.

Mado legde zich er elke avond op toe Bobby belachelijk te maken, maar hij was een begrijpend man en vaak had hij, zelfs bij het betreden van het appartement van zijn vriendin, het correcte en ietwat schichtige air over zich van een man die vreest in de weg te lopen.

Het flatje van Mado was Rosa Trènors favoriete plek wanneer ze de onbedwingbare lust kreeg om haar spirituele pontificaat uit te oefenen. Mado keek enorm tegen haar op, ook al deed ze haar best om haar voor schut te zetten en in diskrediet te brengen, en vertelde ze monsterlijke dingen over Rosa Trènor. Meer dan eens hadden de gediensigheid en de gunsten van Mado of een andere vriendin Rosa uit de brand geholpen; en als een van die meisjes haar had bijgestaan, etaleerde Rosa Trènor altijd zulk een waardigheid en glimlach van belangrijke dame, dat niemand eraan twijfelde dat Rosa Trènor degene was die een gunst had bewezen en zich grootmoedig mocht voelen.

Via Mado en Bobby verzamelde Frederic ideeën over Rosa Trènors gevoelige snaren. Bobby had hem een keer half meegeslept naar haar tafel, maar Frederic bood weerstand. Hij wilde in geen geval dat het feit in het openbaar plaats zou vinden; een van de kenmerken van Frederics

onbeduidendheid was dat hij een soort centraal personage meende te zijn op wie alle ogen gericht waren.

Bobby had vaker geprobeerd om ze bij elkaar te zetten, want Frederic smachtte ernaar, maar de omstandigheden waren er nog niet rijp voor.

Bobby kwam steeds meer te weten over Frederics penibele situatie, over de rampen binnen zijn familie; maar al dateerde het begin van hun vriendschap van vele jaren geleden, Bobby bewaarde in deze de meest stringente discretie. Ondanks het vertrouwen dat Bobby hem altijd ingeboezemd had, had Frederic – op een wijze die kenmerkend was voor de Lloberola's, die hun mantel van grands seigneurs nooit hadden willen afleggen – over die zaken, die hijzelf als 'onaangenaam' bestempelde, met geen woord gerept.

Frederic kon Bobby een laagheid verklappen die hij had begaan, hij kon hem een intimiteit verklappen van zijn vrouw, met de grofheid, de onbeschaamdheid of de wreedheid van een feodaal heer; hij kon inhaken op de grofste opmerkingen over zekere zaken van fysiologische orde met betrekking tot zijn eigen persoon; maar Frederic had gedurende de trieste belijdenissen aan Bobby nooit gezegd dat zijn vader een landgoed gehypothekeerd had of zich genoodzaakt had gezien om de juwelen van zijn vrouw te belenen.

En toen Frederic eindelijk de stoute schoenen aantrok, toen de omstandigheden rijp waren voor het onderhoud met Rosa Trènor, verzweg hij voor Bobby de 'onaangename' reden, de onmiddellijke, doorslaggevende aanleiding voor deze stap. En dan ging het om een uiterst banale gebeurtenis. Gedurende de laatste jaren had de economische wanorde van zijn vrouw en van hemzelf schandalige proporties aangenomen. Iedereen wist dat de Lloberola's veel hadden moeten verkopen, flink hadden moeten inkrimpen. Maar Frederic had zijn pauwenveren niet op willen

geven; hij had het ene gat met het andere gestopt en op het punt waarop dit verhaal begint, hing hem een wissel boven het hoofd die op het punt stond te vervallen. Het was een persoonlijke lening aan Frederic zonder borg. Frederic kon niet betalen. Hij had gesproken over het verlengen van de termijn, maar men wilde niet verlengen zonder dat zijn vader zich borg stelde. Natuurlijk kon Frederic onmogelijk ontkennen dat hij getekend had en hij wilde ook niet riskeren dat hij als wanbetaler te boek zou komen te staan. Dit maakte hem wanhopig, maar het onderhoud met zijn vader benauwde hem evenzeer, zo niet meer. Het geleende bedrag was aanzienlijk genoeg om een paar scènes teweeg te brengen waar Frederic als een berg tegen opzag.

Geldzorgen hadden zijn hele leven al zijn spijsvertering verstoord; maar toentertijd hadden ze een dieptepunt bereikt. Frederic had veel doorstaan; voor het eerst deed de mogelijkheid zich voor dat hij niet zou doorstaan, dat hij niet zou willen doorstaan, dat hij niet de minste moeite zou doen om te doorstaan.

Frederic was niet bang om zich eventueel aan te stellen: als zijn naam toch bezoedeld werd dan kon er nog wel een schepje boven op, door de economische rampspoed aan te lengen met een beschamend behaagzieke gotspe, en dat wat de meeste mensen oplossen door het hoofd te buigen, op te lossen met een verongelijkt en hoogdravend cynisme.

De omstandigheden waren er rijp voor. Frederic wilde er vierentwintig uur uit, of wilde vierentwintig uur de kop in het zand steken als een struisvogel; en dat ver van zijn familie en van de wissel.

Om die redenen vroeg Frederic aan Bobby of hij mee mocht naar het huis van Mado, waar hij Rosa Trènor vast zou aantreffen.

De dag na dat besluit lag Frederic tussen de lakens met zijn ogen werktuiglijk de opgezette hond te examineren en met zijn vingers wederom de initialen van het hoofdkussen

te bevoelen, om zichzelf te doordringen van het feit dat hij zich in Rosa Trènors bed bevond, en hij liet de scènes van de afgelopen nacht voor zijn geestes oog passeren.